

Toni Sala, pròleg del llibre *Un circ al pati de casa*

Aquesta antologia ha de llegir-se com un tast del mig miler de contes que Damià Bardera ha anat publicant entre el 2010 i el 2017.

Abans del seu primer recull de contes, Bardera havia publicat un llibre de poesia. Els seus dos primers volums de contes - *i alguns contes per llegir-los d'amagat* (2010) i *fauna animal* (2011) - són boníssims. Tenen l'audàcia de qui comença i demostren que, amb la inèrcia d'una tradició potent, una literatura gairebé marxa sola. Bardera va continuar en aquests dos llibres el camí dels grans contistes catalans del segle vint, que passa per Català, és filtrat per Ruyra i Carner i fa parada al grup de Sabadell, on Calders pren el testimoni, i d'aquí a Monzó i Pàmies, passant per Rodoreda. Amb Bardera som al segle vint-i-u. Llegint aquests dos llibres vaig pensar que finalment algú amb cara i ulls es remirava Monzó. La racionalitat monzoniana - la paradoxa i la neteja de retòrica i afectació, el trencatòpics i la brevetat tan adequada a la manera de llegir interrompuda d'avui - s'ampliava a base de truculència.

Va ser una llàstima que, en l'espessor de premis comercials i de crítiques amigues, un llibre d'autor nou i publicat en una editorial petita com El Cep i la Nansa hagués de passar per força discretament. *i alguns contes per llegir-los d'amagat*, pel que jo conec, és el millor llibre d'acudits que s'ha escrit en català després de *L'any que ve* de Trabal. Desemmascara amb la mateixa eficàcia tota la perversió dels rituals per la via de la ingenuïtat i de la força del no dir.

Amb *fauna animal*, Bardera va deixar els acudits aforístics i va incorporar la maquinària demolidora del món rural. Com que va néixer a Viladamat, té a dintre la vida del poble, el poble amb consciència de ser-ho, i això el converteix en el ruralista que va faltar-li al grup de Sabadell, un ruralista actual, escatològic i còmic, sense català mascle ni naturalisme, però amb el deixar-se d'hòsties del món pagès i un bon arsenal de crueltat rodorediana. La segona part d'aquest llibre és esplèndida. Amb *fauna animal* Bardera va liquidar les persones humanes i va entrar en el món del gravat grotesc, l'esquematisme a la frontera de la persona. La

moguda antiromàntica postnoucentista havia d'enfrontar els seus fantasmes. Bardera ens va presentar els nostres psicòpates.

Al llibre de després, *els homes del sac* (2012), l'estil de Bardera va continuar renovant-se. Aquesta vegada incorporava maneres de fer del realisme brut i rellegia més afinadament el llegat de Calders. A *els nens del sac* (2013) va incloure un bestiar que el lliga amb Carner i Pere Quart, i a *contes de propina* (2014) va obrir-se a l'autobiografia i va enriquir els seus contes afegint-hi intimisme i humanització. Els dos últims volums, com aquest que el lector té ara als dits, són recapitulacions. *Viladelsac* (2015) intenta recosir els contes ja publicats i donar-los forma de novel·la i *nens de llet* (2016) reitera el que ja coneixíem, per acabar convertint les seves obsessions en una mena de joc de cartes intercanviables, o d'alfabet d'avantguarda.

«Al poble sempre n'hi ha algun que desentona, un fora de sèrie. Nosaltres, quan érem joves, teníem en Miquel, un noi de fusta que va néixer per inseminació artificial.»

(*els homes del sac*)

Un alfabet d'avantguarda que juga amb els tòpics i contes infantils, els rodolins, Narcís, Pinotxo, la Ventafocs, Blancaneus, els nans, els homes llop, Caputxeta, el Gegant del Pi, el Príncep blau o el pare Noel - caldersià, monzonià i barderià -, al costat dels terrors atàvics, l'espantaocells, els homes del sac, els captaires i els licàntrops, el món dels inadaptats i els marginals.

El poble, la ruralia, continua sent un espai marginal, un circ on sembla més fàcil identificar els rituals i els personatges: bojós, tolits, malalts i borratxos, tota mena de minusvàlids, psicòpates, tartamuts i sobretot mutilats.

Les mutilacions són constants als relats de Bardera. El 1884, a *La bufetada*, Oller va tallar una mà. Aquesta mà va passar a través de Dalí per *Un*

chien andalou. Calders va recollir-la a *El principi de la saviesa* i, passant pel forat de l'orella de *Blue Velvet*, va arribar fresca com una rosa a *El dilema*, que s'inclou en aquest recull.

Aquestes mutilacions s'arreglen amb les seves pròtesis, cames ortopèdiques, dents postisses, dits de fusta, garfis... Fins a arribar als robots, maniquins, esquelets, nines inflables i tota mena d'infracreatures que, amb un capgirament, són capaços de veure-hi per sobre nostre. Només el marginal, que té un peu, mal que sigui ortopèdic, a fora del món, pot no ser-ne còmplice. Perd el camuflatge, però evita desaparèixer. El marginal pot veure la convenció des de fora, amb el seu ull de vidre.

Per això els nens i el seu punt de vista són tan protagonistes d'aquests contes, perquè són igual de marginals que les bèsties – les faules, que Bardera també explota, en el fons són històries de nens. Cap mirada ha donat tant de fruit en literatura com la infantil.

“Un conte que fa segles i segles que s'explica arriba un moment que entra en decadència. És inevitable. I quan ho fa, passa el que passa, la gent viu immersa en el conte i el representen sense cap altra finalitat que seguir-lo representant i representant fins al dia del judici final” (*l'espantaocells*). De manera que s'ha de marginar el ritual, treure'l amb unes pinces i mirar-se'l com un animal de laboratori. “El ritual és el que ens separa de les bèsties”, diu el mateix conte. La literatura és un alliberament de convencions, i Bardera s'hi posa “amb contenció i duresa – sense impostures ni tergiversacions” (*postguerra*). “Ara sóc cirurgià – i escriptor” (*Arnau*).

Bardera és molt bo quan supera la barrera de l'acudit, i això passa gairebé sempre. A banda d'haver perdut pel camí una escatologia gamberra i eficaç, aquesta antologia té el defecte insalvable de no poder donar mostra de l'exhuberència de contes dels volums de Bardera.

Podríem haver nascut adults. Haver-nos despertat i descobert el món en mig minut o en dos segons. Si la mort pot ser immediata, per què no podríem també tenir un naixement instantani?

Però tots els animals passen per la infantesa, com una mena de purgatori invers fins a arribar a adults. Dit en els versos de Wordsworth, traduïts per Manent:

*Amb ombres la presó comença a cloure's
entorn del minyonet que creix*

Com mantenir viu aquest nen en la complicació i la maldat dels grans? Com confrontar la consciència adulta amb la crueltat del nen, que es manté tota la vida? Com pot escriure's de la infantesa? Ruyra va superar Català aquí, va guanyar-la en la delicadesa que es necessita per poder tocar els nens. Com Carner, tot ho purificava, i era capaç de posar en mans dels nens el regal enverinat de la consciència. Fa l'efecte que els esbudellaments de Bardera també floten sobre una mar de tendresa.